

letih slišal od svojih rojakov, po drugi strani pa filozofov raziskovalni nemir, ki mu je ljubša plovba po nevarnih viharjih in pot v neznano kot pa miren počitek v varnem pristanu (prim. Jeauneau str. 13—14 in opomba na str. 262). Zanimivo je, da isto podobo srečamo tudi pri slovenskem pesniku Dragotinu Ketteju: *Prej bil podoben barki sem potrti, / a zdaj le jadra, ladja, mi razvij!* / *Ne boj se mi viharjev in peči!* Ne bom trdil, da je Kette bral Skota v izvirniku ali v prevodu; toda ker srečamo to podobo ravno v Kettejevem bogoiskateljskem sonetnem ciklu, morda le ni izključeno, da je prišla k njemu po kaki posredni poti prav iz tega vira.

K. Gantar, Ljubljana.

GERHARD WINKLER, *Die Reichsbeamten von Noricum und ihr Personal*, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch — historische Klasse, Sitzungsberichte, 261. Band, 2. Abhandlung, Wien, Böhlau, 1969.

Kao da se vraća vrijeme u kojem se puna pažnja i ljubav poklanjala istraživanju povijesti rimskih provincija. Doista se njezina važnost teško može precijeniti i šteta je što je istraživači, zaokupljeni zbivanjima na dvoru i u prijestolnici, nisu uvijek u punoj mjeri shvaćali. Potanka povijest provincija ne samo što tim glavnim događajima i njihovu toku daje pun smisao nego nam i pokazuje kako su se pojedini dijelovi Evrope uključivali u rimski svijet, kojim su uključivanjem oni do danas bitno oblikovani. Univerzalnost rimske povijesti nije samo u tome što su veliki njezini događaji ostali paradigmatični u duhovnom univerzumu evropske kulturne predaje, nego i u tome, što je ona bitno oblikovala znatna područja sredozemnoga svijeta. A o tome oblikovanju svjedoči nam upravo provincijska povijest.

Ova je knjiga važan prosopografski prilog historiji provincije Norika, a i čitavoga carstva jer se karijera viših carskih činovnika nije ograničavala samo na jednu provinciju. Kratko uvodno poglavlje prikazuje postanak provincije Norika. U ostalima se daje prosopografija njezinih činovnika. Vrela su najviše epigrafska. Prvo se obrađuju namjesnici. Od Klaudija do Marka Aurelija to su bili prokurator i vitezskog staleža. Poslije teških poraza u ratovima s Markomanima preuzeli su namjesništvo legati iz redova senatora. Oni su ujedno zapovijedali drugom italiskom legijom koja je svoj trajni tabor imala u Laurijaku. Poslije Dioklecijana odvojila se građanska uprava od vojnoga zapovjedništva. Njihovi se nosioci susreću u vrelima sve do 5. stoljeća. U posebnu se poglavlju prikazuje podrijetlo i životni put te napredovanje u službi noričkih namjesnika, njihova kancelarija i činovnici koji su u njoj radili.

Dalje se govori o financijskoj upravi, o carinskoj i poštanskoj službi i o upravi noričkih rudnika. Sav izvorni materijal na kojem se osnivaju ti prikazi donosi se in extenso, te ova knjiga može poslužiti ne samo kao monografska sinteza svojega područja nego i kao polazište za daljnja istraživanja. Stara povijest alpskoga prostora dobila je time još jedan dragocjen prilog, a i povijest Rimskoga carstva osvijetljena je sada u jednom važnom svom pitanju.

R. Katičić, Zagreb

AMBROS JOSEF PFIFFIG, *Ein Opfergelübde an die etruskische Minerva*, Studien und Materialien zur Interpretation des Bleistreifens von S. Marinella, Österreichische Akademie der Wissenschaften, Philosophisch-historische Klasse, Denkschriften, 99. Band, Wien, Hermann Böhlau Nachf. 1968.

Godine 1966. pri iskapanju Minervina hrama kod S. Marinelle u blizini grada Civitavecchia našli su arheolozi na dnu hramskoga bunara komade olovne pločice u koju je urezan etruščanski natpis, četvrti po veličini među svima do sada poznatima.

Ispisan je s obje strane starinskim pismom. Taj nalaz, samo dvije godine poslije zlatnoga lima u Pirgima, znatno je obogatio materijal za istraživanje etruščanskoga jezika, ali je ujedno stavio etruskologe pred niz teških problema te zadaje više zagonetaka nego što ih rješava. Pločica je jako oštećena i ni jedan se redak ne može čitav pročitati. Taj značajni tekst ostaje tako fragmentaran i pun lakuna, pa i to pri čitanju i tumačenju zadaje mnogo teškoća.

Bečki etruskolog A. J. Pfiffig, koji je u više objavljenih radova u posljednjim godinama dao vrijednih priloga interpretaciji duljih etruščanskih tekstova, pokušao je u ovoj knjizi pristupiti tumačenju olovne pločice iz S. Marinelle i skupiti osnovne podatke koji su za to potrebni. Pri tome ga nije samo vodila želja da razumije taj novi spomenik i učini ga upotrebljivim nego je također htio ispitati i pokazati pouzdanost i domet kombinatoričke metode, kojoj su neki etruskolozi (osobito M. Pallotino) u novije vrijeme kušali osporiti vrijednost proglašujući je ispraznim i beživotnim formalizmom.

Osudno i nepotpuno naše znanje etruščanskoga jezika i nesigurno razumijevanje njegovih tekstova osniava se najviše na strpljivom radu i mučnim pokušajima istraživača koji su uspoređujući sličnosti i razlike u sačuvanim tekstovima polako prodirali do njihova značenja. Ta je kombinatorička metoda, u nastojanju da ostane na objektivno provjerljivim osnovama, dakako, često ostajala pri utvrđivanju formalnih odnosa ne pridonoseći time neposredno ništa razumijevanju tekstova, ali nije pravedno zbog toga je odbacivati, jer i tada ona utvrđuje odnose koji će postati razumljivi kad nove spoznaje jednom omoguće da se razumije njihovo značenje i isprave pogreške koje su se potkrale zbog formalnoga promatranja. A pogotovu je korisna kombinatorička metoda, kad se upotupni i komplementira s pomnim istraživanjem kulturnopovijesnoga značaja spomenika i tekstova, kad se uzmu u obzir sve okolnosti arheoloških sklopova u kojima su pronađeni i analogije s tipovima tekstova drugih srodnih kultura i njihovim formularom. Kombinatorički rezultati dobivaju tako, gdje god je to ikako moguće, puno i živo značenje, a njihova objektivnost čuva nas od toga da se izgubimo u samovoljnim i neprovjerljivim kulturnopovijesnim nagađanjima. Za takvu se primjenu kombinatoričke metode zalaže Pfiffig i misli da samo ona može unaprijediti naše poznavanje etruščanskoga jezika i razumijevanje njegovih tekstova.

Ovaj prilog tumačenju natpisa na olovnoj pločici iz S. Marinelle uvjerljiva je potvrda ispravnosti njegova gledišta i u tome mu je knjiga nedvojbeno postigla svoju svrhu. Što se tiče rezultata do kojih je pri tome došao, to on sam najbolje zna kako su oni mršavi i nepouzdati. Pfiffig misli da je taj natpis žrtveni zavjet: votum antecedens impletionem. U njemu se neka žena zavjetuje htoničnoj Minervi da će joj prinijeti žrtvu ako joj se ispuni želja, vjerojatno rođenje muškoga djeteta. Vrlo je ispravno što je dat samo sadržaj natpisa kako se prema skupljenim podacima može odrediti, a ne prijevod jer za nj nema dosta elemenata. Koliko je takvo tumačenje prihvatljivo, morat će utvrditi stručnjaci. U knjizi su svi podaci dobro dokumentirani i istraženi: počevši od pisma pa do usporedbe sa srodnim tekstovima na drugim jezicima.

R. Katičić, Zagreb

LARS RYDBECK, *Fachprosa, vermeintliche Volkssprache und Neues Testament*. Zur Beurteilung der sprachlichen Niveauunterschiede im nachklassischen Griechisch. Acta Universitatis Upsaliensis, Studia Graeca Upsaliensia, 5. Uppsala 1967.

Precej za nami je že čas, ko so skušali marsikateri pojav v pozni grščini razložiti z vplivom hebrejščine. Sedaj vemo, da je hebraizmov v poklasični grščini prav malo. Še vedno pa zelo radi pripisujemo zlasti sintaktične jezikovne pojave, ki občutno odstopajo od klasičnih norm, kar ljudski grščini. Pri tem mislimo na pogovorni jezik neizobraženih ljudi. Največkrat se niti ne vprašamo, kaj si prav za prav predstavljamo pod izrazom „ljudska grščina“, niti se ne potrudimo ugotoviti razmerja in medsebojnih vplivov med ljudsko grščino in drugimi jezikovnimi plastmi.